

// מיקי לוי

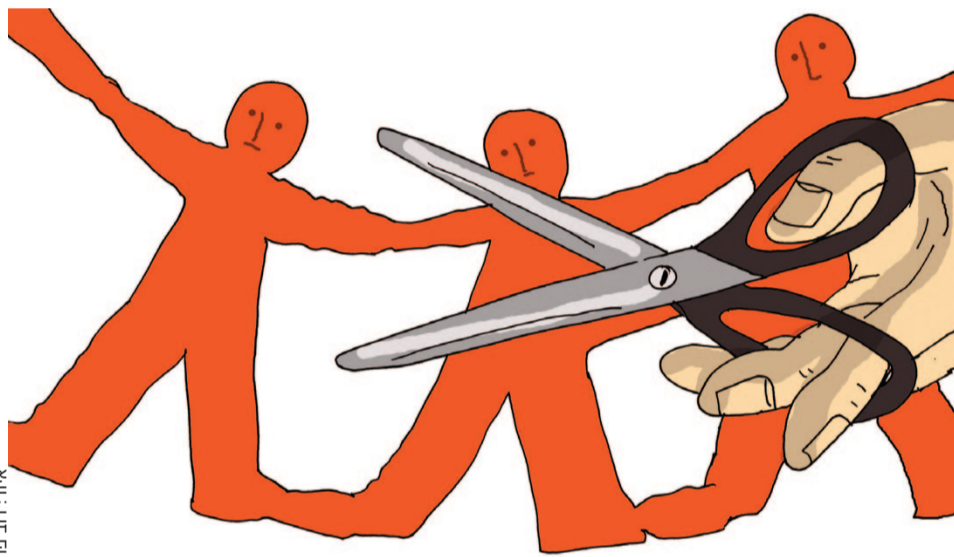
מנהלים על הספה

תנו לי את ילדיכם

ניסיתי בכל כוחותיי לבטל את רוע הגזירה. לאחר שלא ניתן לבטלה, ניסיתי למתן את הגזירה. רק את מול ציוויתי על רישום של ילדים בני תשע, רציתי לפחות להציל את השנתון האחד – בגיל מ-9 עד 10. אבל לא רצו לוותר לי. דבר אחד עלה בידי – להציל את הילדים שמעל גיל 10. תהיה זאת נחמתנו בצערנו הגדול.

יש לנו בגטו רבים חולי שחפת, שימיהם או אולי השבועות שלהם ספורים. אני יודע, אפשר שזוהי תכנית שטנית, ואולי לא, אך אני יכול להתאפק מלהביע אותה: "תנו לי את החולים הללו, ובמקומם אפשר יהיה להציל בריאים". אני יודע כמה יקר לכל אחד החולה שבביתו, כל שכן אצל היהודים. אולם בשעת גזירה מוכרחים לשקול ולמדוד את מי יש להציל, מי יכול להינצל ומי מותר להציל.

השכל הישר מחייב, שמוכרח להינצל זה שניתן להציל והוא בעל סיכויים להינצל, ולא זה שאין אפי שדות בלאו הכי להצילו..."

איור: דוב מירדון

ב-23 ביולי בבליעת ציאניד. הוא השאיר מכתב לאשתו, ובו כתב: "תובעים ממני להרוג כמו ירדי ילדים מבני עמי. לא נותר דבר זולת המוות". הגירוש הבולט ביותר בתולדות גטו לודז' היה בספטמבר 1942 וכונה ה-Sperre. בגירוש הזה גורשו ילדים מתחת לגיל 10, זקנים וחולים. לפני הגירוש נאם רומקובסקי את נאומו המפורסם ביותר, ובו קרא לאנשי הגטו: "תנו לי את ילדיכם". ההגיון הקשה שעמד מאחורי הגירוש הזה הוא שהילדים, הזקנים והחולים תורמים במידה הפחותה ביותר, ועל כן נתינתם תציל מספר גדול יותר של יהודים.

נאום רומקובסקי

"על הגטו ירדה מכה קשה. דורשים ממנו את היקר לו ביותר – ילדים ואנשים זקנים. אני לא זכיתי לילד משלי ולכן את שנותיי הטובות ביותר הקדשתי לילד. אני חייתי ונשמתי יחד עם הילד. לא שיערתי מעולם, שידי שלי ייאלצו להגיש את הקורבן למוות. בימי זקנתי אני נאלץ להושיט את ידי ולהתחנן: 'אחיי ואחיותיי, תנו לי אותם! – אבות ואמהות, תנו לי את ילדיכם'... אתמול במשך היום נתנו לי פקודה לשלוח מעל עשרים אלף יהודים מן הגטו, ואם לא – נעשה זאת אנחנו'. הועמדה השאלה: האם עלינו לקבל את הדבר ולעשות זאת בעצמנו, או להשאיר זאת לאחרים? אך כיוון שלא היינו מודרכים על ידי המחשבה 'כמה יאבדו' אלא 'כמה ניתן להציל?' הגענו אנחנו, כלומר אני והמקורבים ביותר אליי בעבודה, למסקנה שיהיה הדבר קשה ככל שיהיה, אנו מוכרחים לקבל את ביצוע הגזירה לידינו. אני מוכרח לבצע את הניתוח הקשה השותת דם, אני מוכרח לקטוע איברים, כדי להציל את הגוף; אני מוכרח ליטול ילדים ואם לא, עלולים להילקח, חס ושלום, גם אחרים.

לא איש נחמות אני היום. גם לא באתי להרגיע אתכם היום, אלא לחשוף את כל כאבכם וצערכם. באתי כמו גזלן, לקחת מכם את היקר ביותר ללבכם.

"רומקי".
"מה זה רומקי? שאלתי."
"ככה קראנו לשטרות הכסף בגטו לודז'. על שמו של רומקובסקי". סיפרה לי א', ניצולת שואה. "אני זוכרת מקרה בגטו שבו שלחו טרנספורט לאושוויץ, ואחד הילדים שנשלח הצליח לברוח מהרכבת וחזר לגטו וסיפר למישהו בגטו על ההשמדה. רומקובסקי זימן אותו אליו ואמר לילד שאם הוא לא ישתוק, הוא ישלח אותו לאושוויץ בטרנספורט הראשון".
חיים רומקובסקי היה ראש היודנראט ומנהל גטו לודז'. הוא הפך לאחת הדמויות השנויות במחלוקת בתולדות השואה.

רומקובסקי נולד ברוסיה ב-1877, וכשהגיע ללודז' היה אלמן ולא היו לו ילדים. רומקובסקי ניהל לפני המלחמה בית יתומים, וטען רבות שילדים היו חלק משמעותי בחייו. הוא הצטרף למפלגת הציונים הכ"לליים, ואף נבחר מטעמה להנהלת הקהילה היהודית בלודז' בבחירות שנערכו בשנת 1937. מאוחר יותר הסתכסך עם חברי מפלגתו ופרש ממנה, אך המשיך לכהן בהנהלת הקהילה.

מנרכיית רומקובסקי

כיוון שהיה חבר זוטרי בקהילה היהודית בעיר, לא ברור כיצד התמנה ליושב ראש היודנראט. במשך השנים נשמעו גרסאות שונות בנוגע למינויו. רומקובסקי קיבל כתב מינוי בעל אופי פרסונלי מביבוב, הגרמני הממונה על הגטו, דבר חריג וייחודי.

רומקובסקי קיים שלטון יחיד ואבסולוטי בתפקיד ראש היודנראט. הוא קיים סביבו פולחן אישיות, ארגון מצדעי נוער לכבודו ותלה את תמונתו בבתי הספר. היה ידוע שנהג לנסוע בגטו בכרכרה מפוארת, וש' בראש השנה שלח כרטיסי ברכה מעוטרים בדיוקנו. הוא הדפיס שטרות כסף ומטבעות שהיה להם תוקף חוקי בגטו, ואף הפיק בולים עם דמות דיוקנו, הכול בחסות הנאצים. הוא הקים משטרה יהודית, ששמרה על סגירתו של הגטו ומנעה הברחת מזון. רבים רואים במדיניות שלו שיתוף פעולה עם הנאצים.

שינוי ניהולי טקטי: "העבודה למען ההצלה"

על פי העדויות, רומקובסקי ניחן בכושר ניהולי וארגון יוצא מן הכלל. הוא הצליח לבנות חיים קהילתיים בגטו לודז', ולהשליט בו סדר שלא היה קיים בגטאות אחרים. היו בו בתי מלאכה, צרכנות ומשטרה. תחילה הוא דגל בגישה שאנשי הגטו יעבדו בלי לעורר בעיות לגרמנים, והגרמנים מצדם לא יפריעו לחיי הגטו. עם תחילת יישומו של הפתרון הסופי, הוא שינה את גישתו ל"עבודה למען הצלה".

הגישה הזו הניחה שעבודת הגטו נחוצה לוורמאכט. מתוך ההנחה הזו הוא הסיק שככל שהגטו יהיה יצרני יותר – כך הגרמנים לא יפגעו בו. הוא קיווה שבעזרת העבודה יוכל למנוע את השמדתו של הגטו עד סוף

סופו של רומקובסקי

ב-28 באוגוסט 1944 נשלח רומקובסקי לאושוויץ עם אחרוני תושבי הגטו, וככל הנראה נרצח שם באותו יום. גרסה אחת מספרת שמנהל גרמני, שהכיר מלודז', אמר לו ללכת למישהו באושוויץ ולהגיד את שמו, וכך עשה. האיש, לפי הסיפור, לקח אותו מהטור אל משרדו הפרטי וירה בו. קיימת גרסה נוספת, ולפיה הוא נרצח באושוויץ על ידי אסירים יהודים דווקא, כנקמה על שיתוף הפעולה עם הנאצים.

רומקובסקי עומד במרכזו של פולמוס גדול בקרב ניצולי השואה. חלקם טוענים שהיה עליו להתאבד, כמו עמיתו, אדם צ'ארניאקוב מגטו ורשה. אחרים אומרים, מה הוא יכול היה לעשות? הוא ניסה בדרכו להציל כמה שיותר. האם אפשר לומר בכלל משהו על פועלו של רומקובסקי כמי נהג? האם אפשר לומר כאן משהו על לקיחת אחי ריות, על נטילת סיכונים, על שיקולי רווח והפסד? האם אפשר בכלל להשליך משהו מהסיפור הזה אל ימינו אנו, האם אפשר בכלל למדוד בכלים העזי מדים לרשותנו את התנהגותם של אנשים בתנאי לחץ ואימה איומים כל כך, כבואם להכריע הכי רעות בלתי אנושיות בלית ברירה? האם יש לנו בכלל אמת מידה לעשות זאת, מהמקום שבו אנו עומדים? ■